

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Systemic accountability of the European Border and Coast Guard: the legal responsibility of Frontex for human rights violations

Gkliati, M.

Citation

Gkliati, M. (2021, November 11). *Systemic accountability of the European Border and Coast Guard: the legal responsibility of Frontex for human rights violations*. Meijers-reeks. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3240559>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3240559>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting (Dutch Summary): Een sneltreintocht door het proefschrift

Frontex opereert op een terrein waar veel op het spel staat voor de mensenrechten. Wanneer deze gevoeligheden uitmonden in daadwerkelijke schendingen, ontstaat de noodzaak om de juridische verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van Frontex te onderzoeken. Dit is met name belangrijk in het licht van de voortdurende ontwikkeling van bevoegdheden en competenties van Frontex.

De belangrijkste vragen die ik met mijn onderzoek heb willen beantwoorden, zijn dan ook

- Kan Frontex verantwoordelijkheid dragen voor mensenrechtenschendingen die tijdens de operaties van het agentschap plaatsvinden en, zo ja, hoe kan Frontex juridisch ter verantwoording worden geroepen?
- Voldoet de huidige situatie aan de normen voor verantwoordingsplicht en verantwoordelijkheid, en hoe kan dat het beste gebeuren?

Dit onderzoek introduceert internationaal aansprakelijkheidsrecht in de EU-context om de leemten op te vullen die zijn gelaten door het EU-recht. Binnen alleen het EU-recht kan geen definitief antwoord gevonden worden over de verantwoordelijkheid van mensenrechtenschendingen door meerdere actoren. Mijn benadering wijkt op eerste gezicht erg af van het algemene uitgangspunt van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU), dat zich over het algemeen terughoudend opstelt tegenover het internationaal recht. De voorgestelde interactie tussen rechtsordes creëert echter een omgeving waarin EU-recht zich kan laten inspireren door het internationale aansprakelijkheidsrecht, zonder dat de eigen interne rechtsorde in het gedrang komt. Deze kruisbestuiving is van essentieel belang voor de bescherming van mensenrechten en de rechtsstaat.

Door deze wisselwerking tussen het EU-recht en het internationaal recht laat ik zien dat Frontex hoofdzakelijk indirect juridisch aansprakelijk kan worden gesteld voor hulp en bijstand bij een schending, hetzij door optreden (bv. technische, financiële en andere steun), hetzij door nalaten (bv. het niet opschorten of beëindigen van een operatie), aangezien het agentschap de positieve verplichting heeft een door de lidstaten gepleegde schending te voorkomen, en ook direct verantwoordelijk is voor gedragingen van zijn statutair personeel of van andere leden van teams waarover het daadwerkelijk controle uitoefent. Tegelijkertijd kunnen gastlidstaten, derde staten en deelnemende staten ook verantwoordelijk zijn voor een schending, hetzij als zodanig, hetzij in samenhang met de schending van een andere actor. Geen van de actoren kan zijn verantwoordelijkheid

ontkennen op grond van de verantwoordelijkheid van een andere actor. Hierdoor ontstaat een complex beeld van de verantwoordelijkheid, dat door de politiek filosoof Dennis Thompson is omschreven als het “probleem van de vele handen”. Het probleem van de vele handen geeft aan hoe moeilijk het is de verantwoordelijkheid vast te stellen in gevallen van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. Dit is ook het geval bij de gezamenlijke operaties van Frontex, aangezien daarbij meerdere actoren betrokken zijn. Het feit dat meerdere actoren betrokken zijn bij een schending functioneert als het wezen als een muur, waarachter actoren hun eigen bijdrage kunnen verbergen en de schuld op anderen kunnen schuiven.

Als oplossing voor het probleem van de vele handen en voortbouwend op de conceptualisering van Mark Bovens en H.L.A. Hart, stel ik de *Nexus-theorie* voor. Deze theorie suggereert dat het probleem kan worden opgelost als verantwoordelijkheid niet wordt gezien als een lineair verband tussen het gedrag van een actor en het schadelijke resultaat, maar als een nexus, waarin alle verschillende verantwoordelijkheden samenkomen en op elkaar inwerken om het schadelijke resultaat te produceren. De verantwoordelijkheid is dus, net als het resultaat, collectief.

Deze theoretische constructie van de nexus helpt ons de verantwoordelijkheid in ‘vele handen’-situaties vorm te geven. Om toepasbaar te zijn in uitspraken van rechterlijke instanties, wordt de theorie in het normatieve kader omgezet als gezamenlijke of gedeelde verantwoordelijkheid. Aangezien geen enkele actor volledig en onafhankelijk verantwoordelijk is voor het resultaat, zouden de actoren *idealiter gezamenlijk verantwoordelijk* moeten zijn.

In termen van verantwoording voor schendingen van mensenrechten, ontwikkel ik het theoretische model van de *systemische verantwoording*. Dit staat in contrast met onze traditionele opvatting van verantwoordingsplicht als een individualistische plicht, opgevat als de benadering van *het verantwoorden van mensenrechtenschendingen op het niveau van de individuele verzoeker met maatregelen die de effecten van de schending op hem/haar alleen herstellen*.

Systemische verantwoordingsplicht, in plaats daarvan, suggereert dat structurele oplossingen moeten worden ontwikkeld om problemen aan te pakken die hardnekkig en systemisch zijn en een groot aantal mensen treffen. Dergelijke oplossingen moeten alle verschillende vormen van verantwoordingsplicht omvatten (politiek, administratief, sociaal en gerechtelijk) en gericht zijn tot alle actoren die verantwoordelijk zijn voor de schending. *Individualistische verantwoordingsplicht* volstaat niet langer wanneer het probleem niet individueel, maar maatschappelijk van aard is, consistent en systemisch is en een groot aantal mensen treft. Systemische problemen moeten op een structurele manier worden aangepakt. Die manier is *systemische verantwoording*, die ik definieer als *verantwoording, gericht op het aanpakken van de systemische kwesties die ten grondslag liggen aan en de oorzaak zijn van of consequente schendingen mogelijk maken, door zich te richten op structurele oplossingen*.

Deze theoretische uitdaging is een stap verder gebracht door het in een concreet en toepasbaar normatief en procedureel kader te plaatsen. Deze dissertatie schetst mogelijke processtrategieën voor het HvJEU, internationale hoven of tribunalen en nationale rechtbanken. Het beoordeelt de beperkingen van elke strategie en schetst procedurele hindernissen en mogelijke oplossingen daarvoor.

